

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію ДРУЖУК Ірини Михайлівни
«ФОНЕТИЧНА СИСТЕМА ГОВІРОК ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

Архаїчний західнополіський говір виразно протиставлений іншим говорам північної групи й має унікальну історію формування. Мовний простір ядра західнополіського діалекту – волинськополіських говірок – вивчено достатньо повно на різних рівнях, проте найбільше – на лексичному, про що свідчать численні монографічні описи, словники, атласи. Попри те, що саме фонетичний рівень мовознавці вважають релевантним для диференціації діалектного континууму, досі фонетичну систему говірок Волинського Полісся вивчали лише фрагментарно. У рецензованій дисертації вперше на засадах цілісності й системності як основний параметр дослідження обрано звукову систему волинськополіських говірок на основі зв'язного мовлення діалектоносіїв і корпусу фонетичних діалектизмів із чіткою локалізацією, зафіксованих у доступних дослідженнях (240 н. пп. Волинської, Рівненської та частково Львівської областей), детально прокоментовано всі фонетичні позиції (місце у фонетичній структурі слова, в наголошеному чи ненаголошеному, закритому чи відкритому складі тощо).

На користь актуальності дисертації свідчить також скоординованість її теми й змістового наповнення з комплексною проблематикою ОНП «Мова, література і фольклор пограниччя» з використанням пріоритетних наукових концепцій, парадигм і традицій мовознавчої гілки волинської філологічної школи.

Архітектоніка рецензованої праці декларує свою оптимальність у ракурсі дослідження поставленої наукової проблеми. Дисертація складається із чотирьох співмірних за обсягом і глибиною аналізу розділів, структурованих згідно з дослідницькою концепцією. Огляд літератури в першому розділі вичерпний: авторка запропонувала розлогий вдумливий

аналіз вітчизняних і закордонних мовознавчих студій із царини діалектної фонетики. Глибокою інтерпретацією фактичного матеріалу вирізняються другий і третій розділи дисертації. Комплексне джерельне підґрунтя (фонозаписи, спеціально укладений питальник, словники, дескриптивні праці тощо) дало змогу укласти реєстр фонетичних явищ у говірках Волинського Полісся та провадити їх подальший опис на рівні вокалізму та консонантизму. Переконливим і доказовим вважаємо четвертий розділ дисертації, де здобувачка робить спробу змодельовати лінгвогеографічну проєкцію фонетичних мовних ознак які то інтегрують, то диференціюють волинськополіський ареал, у зіставленні з ізолексами та ізоморфами.

Умотивованим вважаємо вибір методів дослідження. Безсумнівною заслугою дисертантки стали спостереження із застосуванням прийому осцилографування, за допомогою якого проаналізовано звуки висхідної неоднорідної артикуляції як двоаспектне явище – лінгвістичне й акустичне.

Висновки до кожного з розділів і загальні висновки постають логічно вмотивованими, сконцентровано віддзеркалюють сутність дисертації, пов'язані із задекларованими у вступі завданнями. Цілком слушно дослідниця зауважує, що фонетична система волинськополіських говірок зберігає північну залежність рефлексії давніх голосних від наголошення, але помітно відрізняється від середньо- та східнополіських говірок, насамперед відсутністю дифтонгів відповідно до *o, *e та *ě.

Найвагоміші теоретичні та практичні результати всіх розділів дослідження висвітлено в належній кількості фахових публікацій в авторитетних наукових виданнях, апробовано під час виступів на численних конференціях різного рівня. Результати, які представила дисертантка, оцінюємо як теоретично й емпірично обґрунтовані й достовірні. Сумлінно укладений Іриною Михайлівною «Атлас фонетичних особливостей Волинського Полісся» (49 атомарних карт) не тільки систематизує й унаочнює просторове поширення аналізованого в тексті дисертації матеріалу, а й переконливо засвідчує, що здобувачка фахово підготовлена, скрупульозна,

філологічно ерудована дослідниця. Робота добре продумана, оригінальна, виконана на показовому, самостійно дібраному фактичному матеріалі з належним знанням літератури предмета дослідження. Бібліографічний апарат вміщує актуальні й теоретично важливі праці. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дисертантка в цілому дотримується мовностилістичних параметрів наукового дискурсу, зрозуміло й грамотно формулює основні положення й висновки, виважено й умотивовано обґрунтовує власні міркування, почасти супроводжуючи коментування аналізованого фонетичного явища історико-мовними етимологічними коментарями.

Окремі положення дисертації спонукають до дискусії, а деякі аспекти потребують уточнення або доповнення в ході наукової дискусії.

1. Не погоджуємось із кваліфікацією як явищ одного рівня фонетичних процесів у словах: *йáблико*, *йáблин'а* та *рижá* 'іржа', *риж'éвий* 'іржавий' (с. 84).

2. У реченні «У структурі числівників *йідін*, *йідна́*, *йідне́*, *йідн'і́*, *йідна́ковий*, *йідна́куво...*» (с. 92) здобувачка помилково подає в переліку також слова інших частиномовних класів.

3. Серед моментів, які ускладнюють читання дисертації: а) стилістичні недоліки: *Уперше Г. Аркушин звернув увагу на західнополіські говірки як єдиний об'єкт дослідження в навчальному посібнику «Західнополіська діалектологія»* (с. 40), *С. Толстая, описуючи це явище на півночі ВП* (с. 92), *палаталізує попередній консонант* (с. 74); б) лексичні анормативи, порушення евфонії: *межиріччя річок* (с. 38), *вживання в живому мовленні* (с. 51), *пор. зі відтвореною інформацією* (с. 120); в) відсутність пояснення до окремих лексем: *бон* (с. 57), *Ул'эх* (с. 86) тощо; г) зрідка в тексті трапляються неуніфіковані семантичні лапки, пор.: *порóх* 'поріг', *окрóп* 'кріп'; г) огріхи друку: 0.35 Філологія замість 035 Філологія (с. 1).

Висловлені зауваження не знижують загальної високої оцінки рецензованої праці, не стосуються її наукових засад, що в цілому є науково

виваженими, достатньо аргументованими, підкріпленими переконливим фактичним матеріалом.

Після детального ознайомлення з текстом дисертації «Фонетична система говірок Волинського Полісся», констатуємо, що за актуальністю наукової проблеми, новизною та повнотою представлення фактажу, поліпарадигмальним підходом до вивчення звукового складу говірок, системністю опрацювання матеріалу, теоретико-практичним значенням, достовірністю висновків рецензована праця відповідає чинним вимогам, сформульованим у Постанові КМУ «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. № 44 (у т. ч. зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 341 від 21 березня 2022 р.), та вважаємо, що її авторка – ДРУЖУК Ірина Михайлівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент – канд. філол. наук, доцент
кафедри української мови та лінгводидактики
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Юрій ГРИЦЕВИЧ

